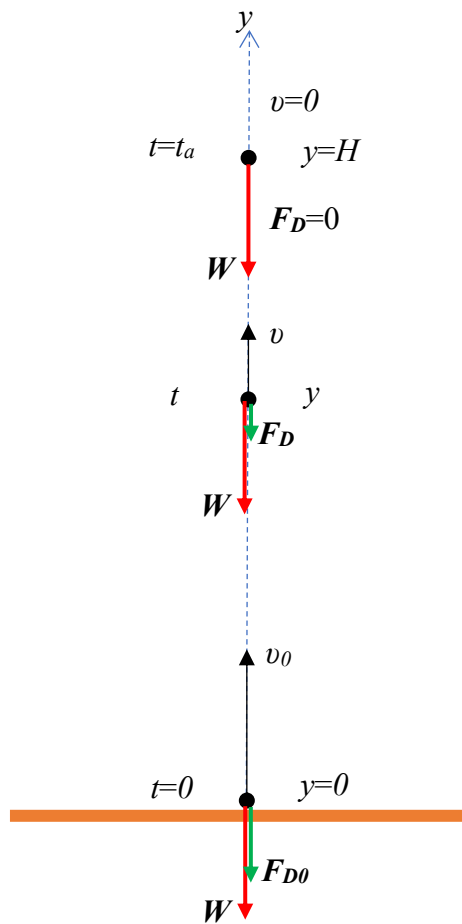

ΚΑΤΑΚΟΡΥΦΗ ΒΟΛΗ ΜΕ ΓΡΑΜΜΙΚΗ ΟΠΙΣΘΕΛΚΟΥΣΑ
(από το σημείο εκτόξευσης μέχρι το μέγιστο ύψος)

Αρχή της ορμής:

$$\frac{d\vec{p}}{dt} = \vec{F}_{net} \Rightarrow m \frac{d\vec{v}}{dt} = m\vec{g} - b\vec{v} \Rightarrow \frac{d\vec{v}}{dt} = \vec{g} - \frac{b}{m}\vec{v}$$

Ορίζουμε $\tau = \frac{m}{b}$ που έχει μονάδες χρόνου, σταθερά χρόνου

$$\frac{d\vec{v}}{dt} = \vec{g} - \frac{\vec{v}}{\tau} \Rightarrow \frac{d\vec{v}}{dt} = \frac{1}{\tau}(\vec{g}\tau - \vec{v})$$

Ορίζουμε $\vec{v}_{op} = \vec{g}\tau = -g\frac{m}{b}\hat{y} = -v_{op}\hat{y}$ που έχει μονάδες ταχύτητας, ορική ταχύτητα

$$\frac{d\vec{v}}{dt} = \frac{1}{\tau}(\vec{v}_{op} - \vec{v})$$

Επειδή η αρχική ταχύτητα είναι στον άξονα y ($\vec{v}_0 = v_0\hat{y}$) η ταχύτητα την επόμενη χρονική στιγμή θα είναι επίσης στον άξονα y , επειδή και το βάρος ($\vec{W} = m\vec{g} = -mg\hat{y}$) και η αρχική οπισθέλκουσα ($\vec{F}_{D0} = -b\vec{v}_0 = -bv_0\hat{y}$) είναι στον άξονα y και άρα η μεταβολή που θα προκαλέσουν στην ταχύτητα στο απειροστό χρονικό διάστημα dt θα είναι επίσης πάνω στον άξονα y . Το ίδιο θα επαναλαμβάνεται και όλες τις υπόλοιπες χρονικές στιγμές. Θα υπάρξει ταχύτητα πάνω στον άξονα y στην οποία θα προστίθεται μεταβολή πάνω στον άξονα y και άρα η ταχύτητα θα παραμένει πάνω στον άξονα y : $\vec{v} = v\hat{y}$. Το v στην προηγούμενη εξίσωση είναι θετικό όσο το σώμα ανεβαίνει και αρνητικό όταν κατεβαίνει. Οπότε το πρόβλημα είναι μονοδιάστατο και η αρχή της ορμής θα είναι μια διαφορική εξίσωση της μορφής:

$$\frac{dv}{dt} = -\frac{1}{\tau}(v_{op} + v) \quad (1)$$

Αυτή γράφεται και : $at + v + v_{op} = 0$ που μας δίνει τη σχέση μεταξύ ταχύτητας και επιτάχυνσης:

$$v = -v_{op} - at \quad \text{ή} \quad a = -\frac{v + v_{op}}{\tau} \quad (1.1)$$

Σχέση ταχύτητας – ύψους

$$\left. \begin{array}{l} \text{Κανόνας αλυσίδας} \quad \frac{dv}{dt} = \frac{dv}{dy} \frac{dy}{dt} = \frac{dv}{dy} v \\ \text{Αρχή της ορμής} \quad \frac{dv}{dt} = -\frac{1}{\tau}(v_{op} + v) \end{array} \right\} \Rightarrow \frac{dv}{dy} v = -\frac{1}{\tau}(v_{op} + v) \quad (2)$$

Χωρίζουμε τις μεταβλητές στην (2)

$$dy = -\tau \frac{v}{v_{op} + v} dv \quad (3)$$

και ολοκληρώνουμε

$$dy = -\tau \frac{v + v_{op} - v_{op}}{v_{op} + v} dv \Rightarrow dy = -\tau dv + \tau \frac{v_{op}}{v_{op} + v} dv \Rightarrow \int_0^y dy = -\tau \int_{v_0}^v dv + \tau v_{op} \int_{v_0}^v \frac{dv}{v_{op} + v} \Rightarrow$$

$$y = (v_0 - v)\tau + \tau v_{op} \ln \left(\frac{v_{op} + v}{v_{op} + v_0} \right) \quad (4)$$

Χρονικές εξισώσεις

Χωρίζω τις μεταβλητές στην (1) και ολοκληρώνω

$$\frac{dv}{v_{op} + v} = -\frac{dt}{\tau} \Rightarrow \int_{v_0}^v \frac{dv}{v_{op} + v} = -\frac{1}{\tau} \int_0^t dt \Rightarrow \ln \left(\frac{v_{op} + v}{v_{op} + v_0} \right) = -\frac{t}{\tau} \Rightarrow \frac{v_{op} + v}{v_{op} + v_0} = e^{-t/\tau} \Rightarrow$$

$$v(t) = -v_{op} + (v_0 + v_{op})e^{-t/\tau} \quad (5)$$

Όταν $t \rightarrow \infty$ η ταχύτητα τείνει στην $v(\infty) = -v_{op}$ και άρα το σώμα θα κάνει ευθύγραμμη ομαλή κίνηση προς τα κάτω. Αυτό θα συμβεί όταν η οπισθέλκουσα θα έχει ίσο μέτρο με το βάρος :

$$bv_{op} = mg \Rightarrow v_{op} = \frac{mg}{b}$$

Από την (1 ή 1.1)

$$\frac{dv}{dt} = -\frac{1}{\tau}(v_{op} + v) = -\frac{1}{\tau} \left[\cancel{v_{op}} - \cancel{v_{op}} + (v_0 + v_{op})e^{-t/\tau} \right] \Rightarrow$$

$$a(t) = -\frac{v_0 + v_{op}}{\tau} e^{-t/\tau} \quad (6)$$

Το σώμα κάνει επιταχυνόμενη κίνηση με εκθετικά μειούμενη επιτάχυνση.

Ολοκληρώνοντας την χρονική εξίσωση της ταχύτητας παίρνω τη χρονική εξάρτηση της θέσης

$$\frac{dy}{dt} = v(t) \Rightarrow dy = v(t)dt \Rightarrow \int_0^y dy = \int_0^t v(t)dt \Rightarrow y = -v_{op} \int_0^t dt + (v_0 + v_{op}) \int_0^t e^{-t/\tau} dt \Rightarrow$$

$$y(t) = -v_{op}t + (v_0 + v_{op})\tau(1 - e^{-t/\tau}) \quad (7)$$

Χρόνος ανόδου t_a όταν $v(t_a) = 0$

$$0 = -v_{op} + (v_0 + v_{op})e^{-t_a/\tau} \Rightarrow (v_0 + v_{op})e^{-t_a/\tau} = v_{op} \Rightarrow e^{t_a/\tau} = \frac{v_0 + v_{op}}{v_{op}}$$

$$t_a = \tau \ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}} \right) = \frac{m}{b} \ln \left(1 + \frac{bv_0}{mg} \right) \quad (8)$$

Ορίζοντας την αδιάστατη μεταβλητή $\zeta = \frac{v_{op} + v_0}{v_{op}} = 1 + \frac{v_0}{v_{op}} = 1 + \frac{bv_0}{mg}$ ο χρόνος ανόδου γράφεται και

$$t_a = \tau \ln \zeta \quad (9)$$

Χρησιμοποιώντας την $\ln(1+x) = x + O(x^2)$ επιβεβαιώνουμε ότι όταν η αντίσταση του αέρα τείνει στο μηδέν $b \rightarrow 0$, ανακτούμε τον χρόνο ανόδου για κατακόρυφη βολή χωρίς αντίσταση αέρα που είναι ίσος με $\frac{v_0}{g}$:

$$t_a = \frac{m}{b} \ln \left(1 + \frac{bv_0}{mg} \right) = \frac{m}{b} \left(\frac{bv_0}{mg} + O(b^2) \right) = \frac{m}{b} \frac{bv_0}{mg} + \frac{m}{b} O(b^2) = \frac{v_0}{g} + O(b) \xrightarrow{b \rightarrow 0} \frac{v_0}{g}$$

Μέγιστο ύψος επιτυγχάνεται τη χρονική στιγμή t_a : $H = y(t_a)$

$$\begin{aligned} H &= -v_{op} \tau \ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}} \right) + (v_0 + v_{op}) \tau \left(1 - e^{-\tau \ln \left(\frac{v_{op} + v_0}{v_{op}} \right) / \tau} \right) = \\ &= -v_{op} \tau \ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}} \right) + (v_0 + v_{op}) \tau \left(1 - \frac{1}{\frac{v_{op} + v_0}{v_{op}}} \right) = \\ &= -v_{op} \tau \ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}} \right) + (v_0 + v_{op}) \tau \left(\frac{v_0}{v_{op} + v_0} \right) \end{aligned}$$

$$H = v_0 \tau - v_{op} \tau \ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}} \right) = \frac{mv_0}{b} - \frac{m^2 g}{b^2} \ln \left(1 + \frac{bv_0}{mg} \right) \quad (10)$$

Πιο εύκολα το μέγιστο ύψος υπολογίζεται από τη σχέση ύψους – ταχύτητας (4) θέτοντας $y = H$ όταν $v = 0$

$$H = (v_0 - 0)\tau + \tau v_{op} \ln \left(\frac{v_{op} + 0}{v_{op} + v_0} \right) = v_0 \tau - \tau v_{op} \ln \left(\frac{v_{op} + v_0}{v_{op}} \right) = v_0 \tau - v_{op} \tau \ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}} \right)$$

Χρησιμοποιώντας την $\ln(1+x) = x - \frac{x^2}{2} + O(x^3)$ επιβεβαιώνουμε ότι όταν η αντίσταση του αέρα τείνει στο μηδέν $b \rightarrow 0$, ανακτούμε το μέγιστο ύψος για κατακόρυφη βολή χωρίς αντίσταση αέρα, που είναι ίσο με $\frac{v_0^2}{2g}$:

$$\begin{aligned} H &= \frac{mv_0}{b} - \frac{m^2 g}{b^2} \left[\frac{bv_0}{mg} - \frac{1}{2} \left(\frac{bv_0}{mg} \right)^2 + O(b^3) \right] = \\ &= \frac{mv_0}{b} - \frac{m^2 g}{b^2} \frac{bv_0}{mg} + \frac{m^2 g}{b^2} \frac{1}{2} \frac{b^2 v_0^2}{m^2 g^2} - \frac{m^2 g}{b^2} O(b^3) = \\ &= \frac{mv_0}{b} - \frac{mv_0}{b} + \frac{v_0^2}{2g} + O(b) \xrightarrow{b \rightarrow 0} \frac{v_0^2}{2g} \end{aligned}$$

Το έργο της οπισθέλκουσας μέχρι το μέγιστο ύψος, όπου το βλήμα σταματάει στιγμιαία, υπολογίζεται από τον ορισμό του έργου με ολοκλήρωση

$$W_D = \int_{\text{έδαφος}}^{\text{κορυφή}} \vec{F}_D \cdot d\vec{r} = \int_0^H (-bv\hat{y}) \cdot \hat{y}dy = -b \int_0^H v dy \quad \text{με } v > 0$$

1^{ος} τρόπος

Χρησιμοποιούμε τη σχέση (3) που συνδέει τις μεταβολές της ταχύτητας και του ύψους:

$$dy = -\tau \frac{v}{v+v_{op}} dv$$

και το ολοκλήρωμα γίνεται

$$W_D = -b \int_0^H v dy = -b \int_{v_0}^0 v \left(-\tau \frac{v}{v+v_{op}} dv \right) = -b\tau \int_0^{v_0} \frac{v^2}{v+v_{op}} dv$$

Κάνουμε τη διαίρεση πολωνύμων συμπληρώνοντας τον αριθμητή για να πάρουμε και να απλοποιήσουμε τον παρονομαστή

$$\frac{v^2}{v+v_{op}} = \frac{v^2 - v_{op}^2 + v_{op}^2}{v+v_{op}} = \frac{(v+v_{op})(v-v_{op}) + v_{op}^2}{v+v_{op}} = v - v_{op} + \frac{v_{op}^2}{v+v_{op}}$$

Τώρα μπορούμε να κάνουμε τα ολοκληρώματα

$$\begin{aligned} W_D &= -b\tau \int_0^{v_0} \left(v - v_{op} + \frac{v_{op}^2}{v+v_{op}} \right) dv = -b\tau \left[\int_0^{v_0} v dv - v_{op} \int_0^{v_0} dv + v_{op}^2 \int_0^{v_0} \frac{dv}{v+v_{op}} \right] = \\ &= -b\tau \left[\frac{v_0^2}{2} - v_{op}v_0 + v_{op}^2 \ln \left(\frac{v_0 + v_{op}}{v_0} \right) \right] \Rightarrow \end{aligned}$$

$$W_D = -bv_{op}^2\tau \left[\ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}} \right) - \frac{v_0}{v_{op}} + \frac{v_0^2}{2v_{op}^2} \right]$$

2^{ος} τρόπος

Επειδή δεν έχουμε την ταχύτητα σαν συνάρτηση του ύψους αλλά σαν συνάρτηση του χρόνου, χρησιμοποιούμε τον ορισμό $dy = v dt$ ώστε να εκφράσουμε και τη μεταβολή του ύψους μέσω του χρόνου

$$W_D = -b \int_0^{t_a} v dy = -b \int_0^{t_a} v^2 dt = -b \int_0^{t_a} (-v_{op} + (v_0 + v_{op})e^{-t/\tau})^2 dt$$

Κάνοντας χρήση της συντομογραφίας $\zeta = 1 + \frac{v_0}{v_{op}} = \frac{v_{op} + v_0}{v_{op}} \Rightarrow v_{op} + v_0 = \zeta v_{op}$, το παραπάνω

ολοκλήρωμα γράφεται πιο οικονομικά

$$W_D = -b \int_0^{t_a} (-v_{op} + v_{op}\zeta e^{-t/\tau})^2 dt = -bv_{op}^2 \int_0^{t_a} (-1 + \zeta e^{-t/\tau})^2 dt$$

Αναπτύσσουμε το τετράγωνο και κάνουμε τις ολοκληρώσεις

$$W_D = -bv_{op}^2 \int_0^{t_a} (1 - 2\zeta e^{-t/\tau} + \zeta^2 e^{-2t/\tau}) dt = -bv_{op}^2 \left[t_a - 2\zeta\tau(1 - e^{-t_a/\tau}) + \zeta^2 \frac{\tau}{2}(1 - e^{-2t_a/\tau}) \right]$$

Όμως $t_a = \tau \ln \zeta$ οπότε παίρνουμε

$$\begin{aligned}
W_D &= -bv_{op}^2 \left[\tau \ln \zeta - 2\zeta\tau \left(1 - e^{-\tau \ln \zeta / \tau}\right) + \zeta^2 \frac{\tau}{2} \left(1 - e^{-2\tau \ln \zeta / \tau}\right) \right] = \\
&= -bv_{op}^2 \tau \left[\ln \zeta - 2\zeta \left(1 - \frac{1}{\zeta}\right) + \frac{\zeta^2}{2} \left(1 - \frac{1}{\zeta^2}\right) \right] = -bv_{op}^2 \tau \left[\ln \zeta - 2(\zeta - 1) + \frac{1}{2}(\zeta^2 - 1) \right] \\
&= -bv_{op}^2 \tau \left[\ln \zeta - 2(\zeta - 1) + \frac{1}{2}(\zeta - 1)(\zeta + 1) \right] = -bv_{op}^2 \tau \left[\ln \zeta - 2(\zeta - 1) + \frac{1}{2}(\zeta - 1)(\zeta - 1 + 2) \right] \\
&= -bv_{op}^2 \tau \left[\ln \zeta - (\zeta - 1) + \frac{1}{2}(\zeta - 1)^2 \right]
\end{aligned}$$

και αφού $\zeta - 1 = \frac{v_0}{v_{op}}$, καταλήγουμε πάλι στην ίδια έκφραση που βρήκαμε πριν

$$W_D = -bv_{op}^2 \tau \left[\ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}}\right) - \frac{v_0}{v_{op}} + \frac{v_0^2}{2v_{op}^2} \right]$$

Το έργο της οπισθέλκουσας μπορεί να υπολογιστεί χωρίς ολοκληρώματα από την Αρχή της Ενέργειας (ή ΘΜΚΕ)

$$\Delta E = W_G + W_D \Rightarrow W_D = \Delta E - W_G$$

μεταξύ του σημείου εκτόξευσης, που $y=0$ και του μέγιστου ύψους που $y=H$, όπου W_G είναι το έργο του βάρους και W_D το έργο της οπισθέλκουσας.

Η σωματιδιακή ενέργεια μη σχετικιστικά είναι :

$$E = mc^2 + \frac{1}{2}mv^2$$

Το βάρος είναι συντηρητική δύναμη και το έργο του ισούται με τη διαφορά της δυναμικής ενέργειας μεταξύ αρχικής και τελικής θέσης :

$$W_G(1 \rightarrow 2) = -\Delta U = U(1) - U(2)$$

Η δυναμική ενέργεια του βάρους κοντά στην επιφάνεια της Γης εξαρτάται μόνο από την κατακόρυφη θέση y σύμφωνα με τον τύπο:

$$U(x, y, z) = mgy$$

Οπότε έχουμε :

$$W_D = \Delta E(0 \rightarrow H) - W_G(0 \rightarrow H) = \cancel{mc^2} + \frac{1}{2}mv^2(H) - \cancel{mc^2} - \frac{1}{2}mv^2(0) - U(0) + U(H)$$

Η ταχύτητα στο μέγιστο ύψος είναι μηδέν $v(H) = 0$, άρα παίρνουμε :

$$W_D = -\frac{1}{2}mv_0^2 + mgH$$

Αριθμητική εφαρμογή

$$m = 1,00 \text{ kg}, v_0 = 200 \text{ m/s}, g = 9,80 \text{ N/kg}, b = 1,00 \times 10^{-2} \text{ kg/s}$$

Όλα τα δεδομένα έχουν τρία σημαντικά ψηφία $\rightarrow$ όλα τα αποτελέσματα πρέπει να στρογγυλοποιηθούν σε τρία σημαντικά ψηφία

$$\text{Σταθερά χρόνου: } \tau = \frac{m}{b} = \frac{1,00}{1,00 \times 10^{-2}} = 100 \text{ s}$$

$$\text{Ορική ταχύτητα: } v_{op} = \frac{mg}{b} = \frac{(1,00)(9,80)}{1,00 \times 10^{-2}} = 980 \text{ m/s}$$

Χρόνος ανόδου χωρίς αντίσταση αέρα

$$t_a = \frac{v_0}{g} = \frac{200}{9,80} = 20,40816.. = 20,4 \text{ s}$$

Χρόνος ανόδου με αντίσταση αέρα

$$t_a = \tau \ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}} \right) = (100) \ln \left(1 + \frac{200}{980} \right) = (100)(0,1857171...) = 18,6 \text{ s}$$

Μέγιστο ύψος χωρίς αντίσταση αέρα

$$H = \frac{v_0^2}{2g} = \frac{200^2}{2 \cdot 9,80} = 2.040,8163... = 204 \times 10 = 2040 \text{ m}$$

Μέγιστο ύψος με αντίσταση αέρα

$$H = v_0 \tau - v_{op} \tau \ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}} \right) = v_0 \tau - v_{op} t_a = (200)(100) - (980)(18,57171...) = \\ = 20.000 - 18.200,2758... = 1.799,7242... = 180 \times 10 = 1.800 \text{ m}$$

Έργο οπισθέλκουσας από ολοκλήρωμα :

$$W_D = \int \vec{F}_D \cdot d\vec{r} = \dots = -bv_{op}^2 \tau \left[\ln \left(1 + \frac{v_0}{v_{op}} \right) - \frac{v_0}{v_{op}} + \frac{v_0^2}{2v_{op}^2} \right] = \\ = -(0,01)(980^2)(100) \left[\ln \left(1 + \frac{200}{980} \right) - \frac{200}{980} + \frac{1}{2} \left(\frac{200}{980} \right)^2 \right] = \\ = -(960.400) [(0,1857171...) - (0,2040816...) + (0,5)(0,04164931...)] = \\ = -(960.400)(0,00246015639...) = -2.362,7342 = -2,36 \text{ kJ}$$

Έργο οπισθέλκουσας από Αρχή της Ενέργειας :

$$W_D = -\frac{1}{2} m v_0^2 + mgH = -\frac{1}{2} (1,00)(200^2) + (1,00)(9,80)(1.799,7242...) = \\ = -20.000 + 17.637,29716 = -2.362,70284 = -2,36 \text{ kJ}$$

Ενδιάμεσα αποτελέσματα που θα χρησιμοποιήσετε σε υπολογισμούς μπορείτε να τα εισάγετε με όσα ψηφία θέλετε, αλλά τα τελικά αποτελέσματα πρέπει να στρογγυλοποιούνται στα τρία σημαντικά ψηφία.